وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران سال ۱۳۹۲

زهرا اعظمی، حمید صالحی‌نیا*

چکیده

مقدمه: سواد اطلاعاتی به عنوان مجموعه‌ای از مهارت‌ها به منظور شناسایی درست منابع اطلاعاتی، دسترسی و توانایی استفاده هدف‌مند از آنها و ابزاری برای توانمندی فردی است که برای دانشجویان بسیار مهم است. این پژوهش با هدف بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران در سال ۱۳۹۲ انجام شد.

روش‌ها: این مطالعه توصیفی مقطعی بر روی ۳۳۸ نفر از دانشجویان محصل در دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی در سال تحصیلی ۹۲ صورت گرفت. برای سنجش سواد اطلاعاتی از پرسشنامه روا و پایای سواد اطلاعاتی استفاده شد. برای آنالیز داده ها از آمارهای توصیفی و آزمون‌های تی و آنالیز واریانس صورت گرفت.

نتایج: سطح سواد اطلاعاتی افراد شرکت‌کننده در سطح متوسط قرار داشت. میانگین نمره سواد اطلاعاتی مردان ۸/۷۷±۴۴/۱۳ از مجموع ۱۱۰ نمره و در زنان ۹/۱۷±۴۵/۲۷ بود و اختلاف معناداری بین دو جنس مشاهده نگردید (p=۰/۳۰۲ و t=۱/۰۳). میانگین نمرات بر اساس رشته تحصیلی اختلاف معناداری داشت. بالاترین نمره سواد اطلاعاتی در دانشجویان رشته اقتصاد بهداشت (۶/۲۳±۵۱) و سپس مدیریت اطلاعات سلامت (۴/۹۲±۵۰/۲۶) بود (p=۰/۰۱ و F=۲/۸۵). میانگین نمره سواد اطلاعاتی بر اساس مقطع تحصیلی نیز اختلاف معناداری داشت؛ دانشجویان کارشناسی (۷/۹۷±۴۳/۷۶) و دانشجویان کارشناسی (۱۱/۵۸±۴۶/۴۸) و دکتری (۲/۸۲±۵۲) پایین‌تر از سایر مقاطع بود (p=۰/۰۰۳ و F=۶/۵۸).

نتیجه‌گیری: با توجه به این که سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان در سطح متوسط قرار داشت، و با توجه به اهمیت مهارت‌های اطلاعاتی در پیشرفت علمی و افزایش کارآیی افراد در شغل خود، آموزش مهارت‌هایی برای افزایش سواد اطلاعاتی دانشجویان ضروری به نظر می‌رسد.

واژه‌های کلیدی: سواد اطلاعاتی، سواد کتابخانه ای، دانشجویان مدیریت و اطلاع رسانی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ مهر ۱۳۹۳؛ ۱٤(۷): ٦۳۳ تا ٦٤۰

مقدمه

واژه سواد اطلاعاتی برای اولین بار توسط زور کوفسگی zurkowski در سال ۱۹۷٤میلادی مطرح گردید و به مجموعه مهارت‌های ویژه جهت دسترسی به اطلاعات مورد نیاز از بین انبوهی از اطلاعات موجود اطلاق می‌گردد(۱). سواد اطلاعاتی یکی از ویژگی‌های بارز جامعه اطلاعاتی است(۲). به عبارتی مجموعه‌ای از توانمندی‌ها است و مستلزم آن است که افراد دریابند که چه موقع به اطلاعات نیاز دارند وتوانایی مکان‌یابی، ارزیابی و به‌کارگیری مؤثر اطلاعات مورد نظر را داشته باشند(۳). در محیط کنونی که بستر تغییرات سریع در فناوری و تکثیر انفجار گونه منابع اطلاعاتی است، سواد

* **نویسنده مسؤول:** حمید صالحی‌نیا، دانشجوی دکتری اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. alesaleh70@yahoo.com

زهرا اعظمی، دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. (zahraazami24@yahoo.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۳/۲۹، تاریخ اصلاحیه: ۹۳/۶/۵، تاریخ پذیرش: ۹۳/۷/۸

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]

اطلاعاتی به مفهوم بالا نیز اهمیتی فزاینده دارد. زیرا پیچیدگی‌های تشدید شونده این محیط موجب می‌گردد که افراد در مطالعات دانشگاهی، در محل کار و زندگی روزانه خود، با گزینه‌های متنوعی روبه رو شوند که در چنین شرایطی اتکا به مهارت‌های سواد اطلاعاتی، امکان استفاده از فرصت‌های ذاتی موجود در جامعه اطلاعاتی را فراهم آورده و دراین چارچوب آموزش سواد اطلاعات ضرورت می‌یابد(٤). امروزه دانشجویان به آموختن سواد اطلاعاتی که در برگیرنده سواد کتابخانه‌ای، سواد رایانه‌ای و اینترنتی است نیاز دارند، رفع این نیاز در کتابخانه‌های دانشگاهی به علت ارتباط تنگاتنگ آموخته‌های سواد اطلاعاتی با نیازهای درسی دانشجویان و تأثیری که در فهم و درک بیش‌تر محتوا، ساختار منابع و نیازهای درسی دارد، ضروری به نظر می‌رسد(٥). بنابراین می‌توان گفت یادگیری سواد اطلاعاتی به صورت مادام‌العمر فرد را در چرخه تجربیات و عمل قدرتمند می‌سازد(٦). در رابطه با میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان در ایران و نیز عوامل مختلف برآن مانند جنسیت و رشته تحصیلی، مطالعات متعددی صورت گرفته است در مطالعه‌ای که توسط درزی و عالیشان کرمی برروی دانشجویان رشته‌های مختلف کارشناسی و پزشکی صورت گرفت مشخص گردید که سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان مورد پژوهش در سطح پایین‌تر از حدمطلوب قرار داد که دلایل مختلفی از جمله عدم تسلط به زبان انگلیسی وعدم مهارت در استفاده از ابزارها و تکنیک‌ها را مطرح نموده‌اند(٧تا٨).

در تحقیقی که درباره آموزش سواد اطلاعاتی (به معنی آموزش کتابخانه‌ای یا کتاب‌شناسی) و توانایی استفاده از منابع اطلاعاتی مختلف به طور مؤثر) برروی دو گروه از دانشجویان انجام گرفته است، نتایج نشان داد که اگر چه دانشجویان از سواد اطلاعاتی رایانه‌ای مناسب برخوردار هستند، اما آن‌ها مطمئناً بطور کامل با سواد اطلاعاتی آشنا نیستند و تعداد زیادی از دانشجویان در تحقیقات خود به سایت‌ها و مقاله‌هایی با محتوای پایین استناد کرده‌اند(٩).

یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین امور در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی توجه به امر پژوهش است با توجه به این که بخش عظیمی از یافته‌ها و نوآوری‌ها در محدوده علوم پزشکی است و عمدتاً دانشگاهیان، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی در پدید آوردن این نوآوری‌ها سهم و پیشتاز هستند، ایجاد زمینه‌های مساعد در دانشگاه تشویق افراد مستعد و علاقه‌مند به ویژه قشر دانشجو به انجام پژوهش را می‌توان از مؤثرترین گام‌ها دراین خصوص نام برد(١٠). وما و هپورت (Wema & Hepworth) در بررسی تأثیر روش‌های مختلف بر میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر دانشگاه دارالسلام تانزانیا، به این نتیجه دست یافتند که اطلاعات از روش‌های گوناگون، جلسات و کنفرانس‌هایی که به صورت شفاهی و ویدیویی بوده کسب شده است. نتایج این مطالعه نمایانگر موفقیت در برنامه سواد اطلاعاتی از طریق اکتساب مهارت‌های اساسی فناوری ارتباطات و اطلاعات (Information communication technology) توسط فراگیران است(١١).

با توجه به اهمیت سواد اطلاعاتی در دانشجویان و نقش آن در بهبود وضعیت تحصیلی، این پژوهش با هدف بررسی سواد اطلاعاتی در ابعاد میزان شناخت منابع اطلاعاتی همچون منابع مرجع و پایگاه‌های اطلاعاتی و همچنین میزان استفاده از منابع اطلاعاتی و اتخاذ شیوه‌های اطلاع‌یابی در دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران، صورت گرفت.

روش‌ها

این مطالعه به صورت توصیفی مقطعی بر روی دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی تهران در سال ١٣٩٢ صورت گرفت. بر اساس فرمول حجم نمونه و با در نظر گرفتن حدود اطمینان ٩٥ درصد و دقت ٥ درصد و با در نظر گرفتن p

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]

یا احتمال دارا بودن تفکری انتقادی مطلوب در بین دانشجویان، تعداد ۳۸٤ نفر به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب و به صورت تصادفی و در دسترس و هنگام حضور در دانشکده از بین دانشجویان رشته‌های مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، فناوری اطلاعات سلامت، انفورماتیک پزشکی، اقتصاد بهداشت، مدیریت اطلاعات سلامت، آمار زیستی و ارزیابی اطلاعات سلامت مورد مطالعه قرار گرفتند. بدین منظور پرسشگر بعد از مراجعه به کلاس دانشجویان، پس ازتوضیح پیرامون طرح، در صورت رضایت فرد برای ورود به مطالعه، پرسشنامه به وی تحویل و در شروع کلاس بعدی پرسشنامه‌ها جمع‌آوری شد. در افرادی که در شروع کلاس بعدی غایب بودند، روز بعد پرسشنامه توسط پرسشگر جمع‌آوری گردید.

برای سنجش سواد اطلاعاتی جامعه مورد مطالعه از پرسشنامه سواد اطلاعاتی استفاده شد. این پرسشنامه یک پرسشنامه سه قسمتی است، عناصر اصلی آن از پژوهش پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی عنوان "بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر دوره‌ی کارشناسی دانشگاه الزهرا استخراج شده است. براساس شرایط جامعه مورد مطالعه و مشورت با صاحب‌نظران موارد دیگری به آن اضافه شده است. روایی پرسشنامه را دو نفر از صاحب‌نظران حوزه سواد اطلاعاتی تأیید کردند پایایی آن نیز با روش آزمون مجدد به فاصله دو هفته محاسبه شد و با مقدار r = ۰/۸۵ تأیید شد(۱۲).

با توجه به اهداف پژوهش دراین مطالعه از دو قسمت ازاین پرسشنامه استفاده گردید، قسمت اول پرسشنامه برای بررسی مشخصات توصیفی و جمعیت شناختی(شامل ۷ سؤال) بود، در قسمت دوم پرسشنامه میزان مراجعه به کتابخانه و همچنین هدف از مراجعه به کتابخانه جهت رفع نیاز اطلاعاتی، میزان شرکت در کارگاه‌های آموزشی جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی، میزان آشنایی جامعه مورد مطالعه با شیوه‌های جستجو و دستیابی به منابع اطلاعاتی، اتخاذ شیوه‌های جستجوی اطلاعات در جامعه مورد پژوهش بررسی شد؛ در ادامه میزان شناخت دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی از منابع مرجع و پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی و لاتین مرتبط بارشته و همچنین میزان آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی مرتبط با رشته تحصیلی افراد بررسی شد، که شامل ۱۵ سؤال بود که با سؤالات زمینه‌ای و جمعیت‌شناختی کل پرسشنامه دارای ۲۲ سؤال بود.

مقیاس پرسشنامه مقیاس شش درجه‌ای بود و به هرکدام از اظهارنظرها به ترتیب ۰و۱و۲و۳و٤و٥ امتیاز تعلق گرفت، که گزینه صفر معادل اصلا، عدد یک معادل خیلی کم، عدد۲ معادل کم، عدد۳ معادل متوسط، عدد٤ معادل زیاد و عدد ٥ معادل خیلی زیاد است و سپس میانگین در هریک از ابعاد همچون میزان آشنایی با منابع مرجع(مجلات فارسی و لاتین)، میزان شناخت سبک‌های رفرنس نویسی، میزان آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی، میزان جستجو با استفاده از برگه‌دان سنتی، میزان شناخت دانشجویان با رایانه، سیستم‌های عامل و مهارت‌های ICDL(International Computer Driving License) به دست آمد. بر اساس نحوه سؤالات که به صورت شش گزینه‌ای بودند، برای هر سؤال میانگین به دست آمده اگر کم‌تر از ۳ و در بازه (۲-۳) قرار بگیرد سطح سواد اطلاعاتی کم در نظر گرفته شد، اگر در بازه (۱-۲) باشد خیلی کم، اگر عدد به دست آمده بیش‌تر از ۳ و در فاصله (۳-٤) سواد اطلاعاتی متوسط و اگر بیش‌تر از ٤ و در فاصله (٤-٥) قرار گیرد سواد اطلاعاتی زیاد در نظر گرفته شد.

اطلاعات جمع‌آوری شده وارد نرم‌افزار SPSS-18 گردید و با استفاده از آمار توصیفی و آزمون‌های آماری تی مستقل برای مقایسه میانگین نمره سواد اطلاعاتی در دو جنس و آزمون آنالیز واریانس برای مقایسه بین میانگین نمره سواد اطلاعاتی در مقاطع مختلف تحصیلی، رشته و

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]

وضعیت تأهل در سطح معناداری کم‌تر از ۰/۰۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

از ۳۸٤ پرسشنامه توزیع شده ۳۳۸ پرسشنامه تجزیه و تحلیل شد (درصد پاسخ‌گویی ۸۸٪)، که ۱۳٦نفر(٤۰/۲ درصد) آن‌ها را پسران و ۲۰۲ نفر(۵۹/۸ درصد) آن‌ها را دختران با میانگین سنی ۲۱/٦۲ و با انحراف معیار ۰/۱۷ تشکیل دادند، از نظر وضعیت تأهل عمده افراد مورد بررسی ۲۹۰ نفر(۸۳/۳ درصد) مجرد، از نظر مقطع تحصیلی ۲٤۸(۷۳/۵) دانشجوی لیسانس، ۷٦(۲۲/۵) دانشجوی کارشناسی ارشد و ۱۲(۳/۵)دانشجوی دکتری و (۰/٦ درصد) ۲ نفر نیز رشته خود را ذکر نکرده بودند، از بین افراد شرکت‌کننده در این پژوهش، ۹۰(۲٦/٦۲)نفر در کارگاه‌های توجیهی استفاده از کامپیوتر و پایگاه‌های اطلاعاتی شرکت کرده بودند در حالی که ۲۱۰(٦۲/۱۳) آن‌ها در چنین کارگاه‌هایی شرکت نکرده بودند و۳۸ نفر (۱۱/۲۵ درصد) به این سؤال پاسخ نداده بودند. ۷٦ نفر (۲۲/٤۹ درصد) از افراد مطالعه ۱ یا ۲ بار در هفته، ۱۹۸ نفر (۵۸/۵۸ درصد)۳ و ٤ بار در هفته و۵۰ نفر (۱٤/۷۹درصد) ۵ بار و یا بیش‌تر در هفته از منابع کتابخانه استفاده می‌کردند و (۳/۲٦ درصد) ۱۱ نفر به این سؤال پاسخ نداده بودند.

از نظر نحوه جست و جو(۱۳درصد)٤٤ نفر از برگه دان، (٤۹/۱۱ درصد)۱٦٦ نفر از کامپیوتر، (۱۲/۳ درصد)۳۸ نفر از هر دو روش و (۱۷/۷۵ درصد)٦۰ نفر از سایر روش‌ها استفاده می‌کردند و (۹/٤۷ درصد) ۳۲ نفر به این سؤال پاسخ نداده بودند.

از نظر علت مراجعه، (۱۳/٦درصد)٤٦ نفر علت مراجعه به کتابخانه را انجام تکالیف درسی، (۲۷/۸ درصد)۹٤ نفر، انجام فعالیت‌های پژوهشی، (۲۹/۵۹ درصد)۱۰۰ نفر به روز رسانی دانش و (۲۰/۷ درصد)۷۰ نفر علت مراجعه را تهیه مقاله ذکر کرده بودند و (۸/۲۸ درصد) ۲۸ نفر به این سؤال پاسخ نداده بودند.

میزان شناخت دانشجویان از سبک‌های منبع‌نویسی، نرم افزارهای منبع‌نویسی و جستجوی منابع کتابخانه‌ای با استفاده از برگه دان سنتی در سطح کم بود و میزان شناخت دانشجویان از منابع مرجع رشته مربوطه، آشنایی با رایانه، سیستم‌های عامل و مهارت‌های ICDL، مجلات فارسی مرتبط با رشته تحصیلی، مجلات لاتین مرتبط با رشته تحصیلی، پایگاه‌های داخلی، پایگاه‌های خارجی و روش‌های جستجوی منابع الکتریکی و آنلاین در حد متوسط بود. جدول ۱ وضعیت سواد اطلاعاتی و حیطه‌های آن را در دانشجویان مورد مطالعه نشان می‌دهد.

جدول ۱: درصد فراوانی، میانگین وانحراف معیار وضعیت سواد اطلاعاتی و حیطه‌های آن در افراد مورد مطالعه

	اصلا(۰)	خیلی کم (۱)	کم(۲)	متوسط(۳)	زیاد(٤)	خیلی زیاد(۵)	میانگین و انحراف معیار
میزان تأثیر کارگاه‌ها	٤۰(٪۱۳/٤)	۵٤(٪۱۸/۱)	۳٤(٪۱۱/٤)	۹۸(٪۳۲/۹)	٤۸(٪۱٦/۱)	۲٤(٪۸/۱)	۳/٤٤±۱/٤۹
شناخت سبک‌های منبع‌نویسی	۷۰(٪۲۱/۵)	۷۰(٪۲۱/۵)	٦۲(٪۱۹)	۸۲(٪۲۵/۱)	۳٤(٪۱۰/٤)	۸(٪۲/۵)	۲/۸۸±۱/۳۹
شناخت نرم افزار منبع‌نویسی	۷٤(٪۲۲/٦)	٦٤(٪۱۹/۵)	۷۸(٪۲۳/۸)	۹۰(٪۲۷/٤)	۱۲(٪۳/۷)	۱۰(٪۳)	۲/۷۹±۱/۳
جستجوی منابع کتابخانه‌ای با برگه‌دان	۵۸(٪۱۷/۷)	۹٦(٪۲۹/۳)	٦٤(٪۱۹/۵)	٦۲(٪۱۸/۸)	۳۲(٪۹/۸)	۱٦(٪٤/۹)	۲/۸۸±۱/٤
آشنایی با منابع مرجع رشته تخصصی	۲۰(٪٦/۱)	۵۸(٪۱۷/۸)	٦٤(٪۱۹/۷)	۱۲۸(٪۳۹/۳)	٤٤(٪۱۳/۵)	۱۳(٪۳/۷)	۳/٤۷±۱/۲۱
آشنایی با رایانه و سیستم‌های عامل	۳٦(٪۱۱)	٤٦(٪۱٤/۱)	۵۰(٪۱۵/۳)	۱۰۲(٪۳۱/۳)	۸۰(٪۲٤/٦)	۱۲(٪۳/۷)	۳/۵۵±۱/۳۸
آشنایی با مجلات فارسی مرتبط با رشته	۳۲(٪۹/۳۹)	۷۸(٪۲۳/٦)	٦٤(٪۱۹۰/۳)	۱۰۲(٪۳۰/۹)	٤۸(٪۱٤/۵)	٦(٪۱/۸)	۳/۲±۱/۲۹
آشنایی با مجلات لاتین مرتبط با رشته	۳۲(٪۱۰)	۵٤(٪۱٦/۸)	٦۰(٪۱۸/۸)	۱۱۰(٪۳٤/٤)	٤۸(٪۱۵)	۱٦(٪۵)	۳/٤۲±۱/۳۳

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]

آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی	۲٤(٪۷/٥)	٤۲(٪۱۳/۲)	٦۸(٪۲۱/٤)	۱۰٦(٪۳۳/۳)	٥٤(٪۱۷)	۲٤(٪۷/٥)	۳/٦±۱/۳۲
آشنایی با پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی	۲٤(٪۷/٥)	٥۰(٪۱٥/٥)	٦٦(٪۲۰/٥)	۱۲٤(٪۳۸/٥)	٤۲(٪۱۳)	۱٦(٥)	۳/٥ ±۱/۲٥
آشنایی با جستجوی منابع آنلاین	۱٦(٪٥)	٤۰(٪۱۲/٥)	۳۸(٪۱۱/۹)	۱۳۰(٪٤۰/٦)	٦٦(٪۲۰/٦)	۳۰(۹/٤)	۳/۸۷±۱/۲

بر اساس آزمون تی بین جنسیت و نمره سواد اطلاعاتی اختلاف معناداری مشاهده نشد ولی در زنان نمره سواد اطلاعاتی بالاتر بود، بر اساس آزمون آنالیز واریانس بین رشته تحصیلی و میانگین نمره سواد اطلاعاتی اختلاف معناداری آماری مشاهده گردید(p=۰/۰۱ و F=۲/۸٥). بالاترین نمره سواد اطلاعاتی در دانشجویان رشته اقتصاد بهداشت و مدیریت اطلاعات سلامت مشاهده گردید. میانگین نمره سواد اطلاعاتی به طور معناداری در دانشجویان کارشناسی پایین‌تر از سایر مقاطع بود(p=۰/۰۰۳ و F=٦/٥۸)، از نظر وضعیت تأهل و سواد اطلاعاتی افراد مجرد نمره سواد اطلاعاتی بالاتری نسبت به افراد متأهل دارا بودند(p=۰/۰۰۱ و F =۷/۱۳). جدول ۲ میانگین و انحراف معیار وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی به تفکیک مشخصات جمعیت‌شناسی را نشان می‌دهد.

جدول ۲: مقایسه‌ی میانگین و انحراف معیار وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی به تفکیک مشخصات جمعیت‌شناسی

متغیر	زیر متغیر	معناداری	میانگین± انحراف معیار	(درصد)تعداد
جنس	مرد	t = -۱/۰۳	۴۴/۱۳±۸/۷۷	۱۲۲(٪٤۳/۸)
	زن	p=۰/۳۰۲	۴٥/۲۷±۹/۱۷	۱٥٦(٪٥٦/۲)
رشته	مدیریت	F=۲/۸٥	۴۲/۶۶±۷/۷٦	۹٤(٪۳۳/۸۱)
	کتابداری	p =۰/۰۱	۴۴/٥۲±۱۲/۰۷	۳٤(٪۱۲/۲۳)
	انفورماتیک		۴۱/۷٥±۹/۲۹	۱٦(٪٥/۷٦)
	فناوری		۴۶/۱±۸/۹	۱۱٤(٪٤۱)
	اقتصاد		٥۱±٦/۲۳	۸(٪۲/۸۸)
	آمار		۴۶±۰/٥۷	٤(٪۲/٤٤)
	مدیریت اطلاعات		٥۰/۲۶±٤/۹۲	۸(٪۲/۸۸)
مقطع	کارشناسی	F =٦/٥۸	۴۳/۷۶±۷/۹۷	۲۰۰(٪۷۱/۹٤)
	کارشناس ارشد	p=۰/۰۰۲	۴۶/۴۸±۱۱/٥۸	٦٦(٪۲۳/۷٤)
	دکتری		٥۲±۲/۸۲	۱۲(٪٤/۳۱)
وضع تأهل	مجرد	F =۷/۱۳	۴٥/۳۱±۸/۹۲	۲٤۲(٪۸۷)
	متأهل	p =۰۰۱	۳۹/۶۹±۸/۳۱	۳۲(٪۱۱/٦)
	مطلقه		٥۲±۱/۱٥	٤(٪۱/٤٤)

بحث: پژوهش حاضر با هدف بررسی سواد اطلاعاتی دربین دانشجویان دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران در سال ۱۳۹۲ در بین ۲٤۸ دانشجوی کارشناسی، ۷٦ دانشجوی کارشناسی ارشد و ۱۲ دانشجوی دکتری (۲ نفر نیز مقطع را ذکر نکرده بودند) انجام گردید براساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها جامعه مورد پژوهش از نظر ابعاد سواد اطلاعاتی در سطح متوسطی قرار داشت.

در پژوهش حاضر میزان شناخت جامعه از کامپیوتر، سیستم‌های عامل و مهارت‌های ICDL، منابع مرجع تخصصی رشته مربوط، میزان آشنایی با مجلات فارسی، همچنین مجلات لاتین، پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی مرتبط

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]

با رشته تحصیلی خود و پایگاه‌های خارجی مرتبط در حد متوسط ارزیابی شد. کیخا و همکاران درپژوهشی با عنوان "بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی زابل"(۱۳) نشان داد، میزان استفاده اعضای جامعه از منابع مرجع تخصصی رشته مربوطه با کسب میانگین ۳/٦٤ در حد متوسط است.

میزان استفاده اعضای جامعه‌ی مطالعه‌ی حاضر از رایانه انواع سیستم‌های عامل و ICDL در حد متوسط بود. میزان استفاده اعضای جامعه از پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی مرتبط با رشته تحصیلی نیز متوسط بود. نتایج به دست آمده از پژوهش کیخا مشابه با پژوهش حاضر است شاید دلیلش تشابهات در جامعه مورد پژوهش از نظر شرایط تحصیلی دانشگاهی و رشته و اهمیت پایگاه اطلاعاتی برای هر دو گروه است.

براساس نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر بین نمره سواد اطلاعاتی دانشجویان رشته‌های مختلف اختلاف معناداری وجود دارد، بالاترین نمره سواد اطلاعاتی در دانشجویان رشته اقتصاد بهداشت و مدیریت اطلاعات سلامت مشاهده گردید.

بختیارزاده نیز به نتایج مشابه با پژوهش اخیر دست یافت(۱۲). شاید دلایل این نتیجه این است که رشته مدیریت اطلاعات سلامت تنها در مقطع دکتری و اقتصاد بهداشت نیز در مقطع کارشناسی ارشد وجود دارد و دراین مقاطع دانشجویان به مهارت‌های سواد اطلاعاتی مجهزتر هستند و می‌توانند نیاز اطلاعاتی خود را برطرف کنند.

نتایج این مطالعه با تحقیقات زاهد بابلیان و همکارش(١٤) و نیز تحقیقات قاسمی و همکاران(۱۰) هم‌خوانی دارد. آنها در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان دختر دررشته‌های علوم انسانی بیش‌تر از دانشجویان پسر است، اما این اختلاف از نظر آماری معنادار نبود. شاید دلیل این امر میزان دسترسی بیش‌تر دانشجویان دختر به اینترنت و فناوری اطلاعات و میزان آشنایی بیش‌تر با پایگاه‌های اطلاعاتی باشد همچنین میزان مراجعه بیش‌تر دانشجویان دختر به کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در جهت برآورده کردن نیازهای اطلاعاتی خود باشد.

براساس یافته‌های به دست آمده از این مطالعه اختلاف میانگین‌های نمره سواد اطلاعاتی در مقاطع تحصیلی مختلف، معنادار است و میانگین نمره سواد اطلاعاتی در دانشجویان کارشناسی به صورت معناداری پایین‌تر از سایر مقاطع بود. امیری نیز درمطالعه خود با عنوان "بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه شهرکرد" به نتیجه مشابه دست یافت(۱۵). شاید دلیل آن ناشی از میزان مجهز بودن و آموزش یافتن افراد در زمینه سواد اطلاعاتی در مقاطع مختلف باشد چرا که در مقطع کارشناسی دانشجویان بیش‌تر واحدهای تئوری را سپری می‌کنند و چندان با مهارت‌های سواد اطلاعاتی آشنا نیستند ویا آموزش‌های لازم را دریافت نکرده‌اند.

براساس مطالعه حاضر ۵۷/۱ درصد (متوسط، زیاد و خیلی زیاد) از دانشجویان اعتقاد داشتند که برگزاری آموزش‌ها و کارگاه‌های ارائه شده از طرف دانشگاه، جهت آموزش و توجیه استفاده از منابع کتابخانه‌ای و پایگاه‌های اطلاعاتی بر میزان سواد اطلاعاتی افراد تأثیرات مثبت و خوبی (اثربخشی متوسط به بالا) خواهد داشت، بنابراین در مطالعه حاضر ضرورت اهمیت برگزاری کارگاه‌های آموزش ارتقای مهارت‌های سواد اطلاعاتی به روشنی مشخص گردید؛ هم‌سو با این نتیجه رقابی و شریفی(۱۳) نشان دادند که ۹۹درصد از شرکت‌کنندگان، آموزش‌های سواد اطلاعاتی را در شناسایی منابع اطلاعاتی و چگونگی دسترسی و دریافت اطلاعات مورد نیاز خود مؤثر دانسته‌اند و خواستار ایجاد شرایط مناسب برای تداوم این دوره شده‌اند.

از محدودیت‌های این پژوهش دسترسی به جامعه مورد پژوهش بود با توجه به این که پژوهش حاضر در سال

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]

۱۳۹۲ و هم زمان با احیاء دانشگاه علوم پزشکی ایران انجام گردید، شاهد انفصال دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی از مجموعه دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی تهران بودیم. با توجه به کاهش تعداد دانشجویان، بنابراین دسترسی به نمونه‌ها مقداری با مشکل مواجه بود. از طرفی این مطالعه فقط بر روی دانشجویان دانشکده مدیریت انجام شد، انجام مطالعات با دامنه وسیع‌تر و بر روی کلیه دانشجویان علوم پزشکی به منظور تعیین وضعیت سواد اطلاعاتی آن‌ها و به ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی ضروری به نظر می‌رسد.

نتیجه‌گیری

سواداطلاعاتی به عنوان یک بعد اساسی در دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران با توجه به رشته‌های تحصیلی افراد درسطح متوسطی قرار داشت که با اصلاح الگوی آموزشی و روش‌های فراگیری مهارت‌های سواد اطلاعاتی می‌توان سواد اطلاعاتی را در دانشجویان تقویت کرده و آن را به سطح مطلوبی رساند. همچنین باتوجه به این که حجم عظیمی از اطلاعات در حوزه منابع اینترنتی و آنلاین نهفته است، پیشنهاد می‌شود مهارت‌های جستجوی مؤثر اطلاعات دراین حوزه برای دانشجویان توسط متخصصین مرتبط آموزش داده شود.

قدردانی

از تمامی همکاران و دانشجویان که در این پژوهش ما را همراهی کردند صمیمانه تشکر و قدردانی می‌کنیم. همچنین نویسندگان مقاله، از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تهران به خاطر حمایت‌های مالی این طرح (این مقاله از طرح مصوب دانشگاه علوم پزشکی تهران به شماره ۹۲۰۲۶۱۲۲۴۰۲ استخراج شده است) تشکر می‌نمایند.

منابع

1. Zurkowski PG. The information service environmentrelationships and priorities. National Commission on Libraries and Information. 1974; (5): 1-30.
2. ala. org [Homepage on internet]. Information literacy competency standards for highereducation. [cited 2014 October 1] Available from: http://www. ala. org/acrl/standards/informationliteracycompetency
3. Nazari M. [Tarahi, azemoun, ejra va arzyabiye dares savade etelaati baraye dowrehaye tahsilate takmili]. Library and Information Science. 2006: 9(2): 22-55. [Persian]
4. Ghasemi A. [Normalising ACRL InfoLit Competency Standards for Iran Academic Community]. Education and Psychology Studies. 2007; 8(3): 75-98. [Persian]
5. Parirokh M. [Amouzesh savade etelaati: mafahim, raveshha va barnameha]. Majaleye ketabdar. [Persian] [cited 2014 October 1] Available from: http://www. ketabdar. org/magazine/detailarticle. asp?number=94
6. Sharkey J. Towards information fluency: applying a different model to an information literacy credit course. Reference Services Review. 2006; 34(1): 71 – 85.
7. Momeni M, Valizadeh S, Ghorbani R. [A survey on the information literacy of final-year students studying at Semnan University of Medical Sciences (2012)]. koomesh. 2014; 15(4) : 502-510. [Persian]
8. Siamak M, Alipour Nodoushan K, Khalighi N. [Measurement of the Information Literacy Level in the Students of Qom University of Medical Sciences during 2010–2011]. Qom University of Medical Sciences Journal. 2013; 7(2):23-30. [Persian]
9. Siamak M. [Impact of Academic Life on Information Literacy of LIS Undergraduate Students. National studies on librarianship and information organization]. National studies on librarianship and information organization. 2011; 21(4): 54-71. [Persian]
10. Naderi M, Shahrabadi E, Rezaeian M, Hadavi M. [Evaluation of the Information Literacy of the Students at Rafsanjan University of Medical Sciences in Year 2010]. Journal of Rafsenjan University of Medical Sciences. 2013; 12(8): 631-640. [Persian]
11. Wema E, Hepworth M. An evaluation of an information literacy training initiative at the University of

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]

Dar es Salaam. Journal of information literacy. 2007; 1(1): 1-12.
12. Bakhtiarzade A. [The survey of information literacy in Alzahra university students [Dissertation]. Tehran: Iran university of medical science; 2002. [Persian].
13. Keikhah B, Tahamtan I, Mohammadi M. [Survey on Information Literacy Status of Faculty Members in Zabol University of Medical Sciences: 2009-2010]. Journal of rostamineh. 2009; 2(3): 20-23. [Persian]
14. ZahedBabelan A, Rajabi S. [Evaluation of Information Literacy in University Students]. Journal of Technology of Education. 2011; 5(4): 309-16. [Persian]
15. Amiry Z. [Barrasiye savade etelaatiye daneshjouyane tahsilate takmiliye daneshgahe Shahrekord]. [Persian] [Cited 2014 October 1] Available from: http://www. maalem. ir/images/EditorUpload/PDF/savad/3-8903-29. pdf

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]

A Survey of Information Literacy among Students of Faculty of Management and Information Science in Tehran University of Medical Sciences in 2014

Zahra Azami[1], Hamid Salehiniya[2]

Abstract

Introduction: *Information literacy is a set of skills for accurately identifying and accessing information sources, and the ability to purposefully use them and it is a tool for personal capability that is very important for students. The aim of this study was to investigate the state of information literacy in students of Management and Information Science faculty of Tehran University of medical sciences in 2014.*

Methods: *This cross-sectional study was conducted on 338 students of management and Information Science faculty of Tehran University of medical sciences in 2014. The information literacy was measured through a valid and reliable questionnaire of information literacy. The collected data were analyzed using descriptive statistics tests, t-test and ANOVA.*

Results: *The information literacy among students was at average level. The mean score of information literacy in male students was 44. 13±8.77 and was 45.27±9.17 in female students of a total 110; no significant difference was observed between the two genders (p=0.302, t=1.03). The mean score of information literacy showed significant differences in terms of the field of study. The highest score of information literacy was observed in heath economics students (51±6.23) and then health information management (50.26±4.92) (F=2.85, P=0.01). The mean score of information literacy also showed significant differences in terms of educational attainment; it was 43.76±7.97 for BS students, 46.48±11.58 for MSc students and it was 52±2.82 for PhD students (F=6.58, P=0,003).*

Conclusion: *Given the average level of information literacy among students, and the importance of information skills in scientific advancements and efficiency of people in their jobs, it seems necessary to teach skills for increasing students' information literacy.*

Keywords: Information literacy, library literacy, Management and Information Science student.

Addresses:

[1]M.Sc. Student of Medical Librarian and Information Science, School of Paramedics, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. Email: zahraazami24@yahoo.com

[2] (✉) Ph.D. Candidate of Epidemiology, School of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. Email: alesaleh70@yahoo.com

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-12]